

Zdeněk K. Slabý

ukázka z připravované knihy

Potkávání setkávání

Josef Guggenmos

S německým básníkem a pohádkářem Josefem Guggenmosem jsem se vlastně seznámil poněkud nepřímou. Na sympóziu Treffpunkt Hannover, které pravidelně pořádá Friedrich-Bödecker-Kreis, bylo někdy ve druhé polovině šedesátých let zvykem, že se předčítaly texty přítomných autorů anonymně, tedy bez prozrazení jména, a ty se pak staly terčem kritiky. Byla to právě v německé literatuře pro děti a mládež doba razantního nástupu mladé generace, jež si chtěla vybojovat své místo na slunci (vlastně spíš na knižním trhu), a proto někdy i dost neomaleně útočila na starší autory a nezřídka na cokoli, co jim mohlo něco zastaralého a „nepokrokového“ připomínat. (Mně jejich útoky ovšem připomněly levičácké tendence, jaké se u nás prosazovaly v padesátých letech, a naopak v oné době jsme se z onoho kulturně-direktivního marasmu vyhrabávali a netušili jsme, že nás jeho další vlna čeká.)

I byly čteny kromě jiného dvě pohádky, které se mi pro svoji originální poetiku na první poslech zalíbily, v plénu však byly dosti tvrdě odsouzeny. Protestoval jsem a našli kuráž i další a připojili se ke mně s pochvalnými hlasy. Nakonec předsedající oznámil, kdo byl autorem oněch próz: Josef Guggenmos. A na chvíli nastalo rozpačité ticho, neboť Guggenmos patřil (a patří) ke spisovatelům nejen moderním, ale dokonce v tom čase určujícím pohádkový trend.

Byl vždy nápaditý, poetický, k pohádkovým námětům dovedl přistoupit z neočekávaného úhlu a tímto přístupem převracel ustálenou kompozici, roli jednajících postav i obvyklou tematickou škálu. Byl prostě vždycky svůj a jeho texty rozpoznáme na první pohled mezi desítkami jiných.

Neměl ostatně lehké začátky. Než se prosadil a stal se jedním z čelných představitelů současného německého písemnictví pro děti, musel projít dlouhým obdobím nepochopení a přezírání. Nevzdal se své výlučnosti a nedal se zkomercializovat. Zůstal nejenom mistrem poezie, kterou děti milují a rády recitují, ale i krátkých prozaických útvarů, v nichž dovede výtečně operovat s překvapením. Vyniká čistým, vytříbeným a trochu podivínsky ozvláštěným jazykem, využíváním slovních hříček, jemnou kompoziční linkou, promyšleně načrtnutou, onou příměsí nereálna, kterou dovede podat s přesvědčující samozřejmostí. Tím vším posléze přesvědčil nakladatele Georga Bittera v Recklinhausenu (respektive především jeho tehdejšího redaktora Hanse-Joachima Gelberga), aby mu vydal první knížku (poté, když svými rukopisy marně obeslal řadu nakladatelství, a ty se mu vracely přímo s bumerangovým efektem). Knížka vyšla, stala se hitem, a tak Guggenmos posléze přesvědčil i ostatní, že k dnešním dětem může vést i jiná, značně odlišná cesta, než bylo zvykem.

Guggenmos po skončení seminářového klání ke mně přistoupil a řekl, že by mu bylo milé, kdybychom si sedli do některé blízké vinárny. Slovo dalo slovo a v podstatě mi bylo na základě oněch ukázek i na základě rozhovoru – řekl bych: mlčenlivého rozhovoru, neboť

tento spisovatel s tvářností obrýleného pastora mluvil spíše náznaky a zámlkami – jasné, že jeho dílo chci co nejdříve prostudovat. Slíbili jsme si, že zůstaneme v kontaktu. Což se také stalo...

Z dopisů Josefa Guggenmose

„Irsee, 27. 9. 68

Milý pane Slabý,

potěšilo mne, že jsem našel v novém čísle Časopisu o literatuře pro mládež (Zeitschrift für Jugendliteratur) stať o Vás a o práci nad Oranžovou kočkou.

Ve Frankfurtu jsem požádal lektora nakladatelství Georga Bittera (to nakladatelství se až dosud nazývalo Paulus Verlag), aby Vám poslal moje knihy. V mé nové knize Slon pochoduje krajinou (Ein Elefant marschieret durchs Land) najdete oba krátké texty, které byly čteny v Hannoveru, na stranách 38 (Tu byl svět opět vcelku – Da war die Welt wieder ganz) a 20 (Rybí rozhovor – Gespräch der Fische). Doufám, že k Vám knihy brzy dorazí; kdyby ne, napište mi, prosím. Georg Bitter Verlag (D-435 Recklinghausen, Postfach 248, Lehrgasse 1) bude s otištěním textů určitě rád souhlasit. Kdyby bylo třeba zařídit něco obchodního, obraťte se prosím na lektora nakladatelství, pana Hanse-Joachima Gelberga. Ten by Vás rád poznal. Mám dojem, že spojení s panem Gelbergem by mohlo být i jinak užitečné. Pan Gelberg uspořádal antologii Země dětí – země kouzel (Kinderland Zauberland), která byla s uznáním přijata a která, jak jsme se ve Frankfurtu dověděli, byla stejně jako moje knížka Co si myš myslí ve čtvrtek? (Was denkt die Maus am Donnerstag?) zařazena na čestnou listinu evropské ceny města Caorle. – Josef Brukner a Antonín Brousek chtěli mé myší básničky přeložit a vydat v pražském dětském nakladatelství.

S nejlepšími pozdravy a přáními

jsem Váš

Josef Guggenmos

D-8951 Irsee über Kaufbeuren, Am Staffel 19“

„Irsee, 18. 11. 1968

Vážený pane Dr. Slabý,

v posledním čase jsem byl déle na cestách; takže až dnes Vám mohu odpovědět na Váš přátelský dopis.

Těší mě, že Váš dětský časopis má zájem o mé texty a že pan J. V. Svoboda chce zařadit dvě básně do své antologie. Podle domluvy s nakladatelstvím Georga Bittera mám i já právo dovolit, aby básně a prozaické texty, které jsou v mých knihách, byly publikovány v časopisech, v rozhlase a podobně. Pouze v případě normálního knižního vydání by jednání muselo být vedeno s nakladatelstvím. Honorář za uveřejnění v dětském časopise a v antologii může být také poukázán mně. Kdyby ten honorář byl nepřevoditelný, může to být pro mne jednou vítaný podnět k cestě do Prahy.

Když mě moje paní informovala telefonicky o Vašem dopise – byl jsem právě v severním Německu, požádal jsem pana Gelberga, kterého jsem potkal hned poté, aby Vám poslal Kinderland Zauberland. Obdržel jste ji mezitím?

Pan Gelberg o mně něco napsal. Před několika dny ten článek vyšel ve Světě literatury (Welt der Literatur). Pan Gelberg Vám chtěl tyhle věci poslat. Možná, že byste z toho mohl něco použít pro Zlatý máj. Jinak se rád sám pokusím nějaký malý příspěvek poslat.

S velice srdečným pozdravem

jsem

Váš

Josef Guggenmos“

„Irsee über Kaufbeuren, 28. I. 71

Vážený pane Dr. Slabý,
příliš dlouho jsem Vás nechal čekat na odpověď. K něčemu takovému jako je autorská zpověď najdu těžko odvahu. Ale teď už konečně musíte mít texty. Doufám, že Vám budu moci během týdne všechno poslat.

Promiňte
svému

Josefu Guggenmosovi“

Josef Guggenmos se narodil v bavorském Irsee 2. července 1922. Navštěvoval humanistické gymnázium benediktinů sv. Otylie, v Marburgu, Erlangenu a Bonnu studoval germanistiku, dějiny umění a indologii, působil jako nakladatelský redaktor a poté jako spisovatel. Žil rok ve Finsku na břehu jezera Saimaa, dva roky v Salzburgu, nějaký čas ve Vídni, ale pak se vrátil do svého rodiště.

Vydal dlouhou řadu knih (sám uvedl na počátku devadesátých let, že napsal za dobu své tvůrčí činnosti asi 500 básní a že mu vyšlo něco mezi 30 a 80 knížkami!), z nichž jsem pro Albatros přeložil soubor pohádek s názvem Proč mají sýčci velké oči (Warum die Käuze grosse Augen machen). Také jsem zkusil přetlumočit tři jednoaktovky ze sborníku Divadlo, divadlo! (Theater Theater!), ty však ležely dlouhou dobu v dramaturgii jednoho pražského divadla, dokud je zřejmě nezničila povodeň. Guggenmos tu v úvodu ke třinácti klauniádám cituje Georga Büchnera (ze hry Leonce a Lena): „Ó, kdo by nechtěl být jednou někdo jiný!“ a dodává k tomu: „Ovšem, mnohý z nás by chtěl být občas někdo jiný. Někdo, kdo je šťastnější a obratnější, kdo žije v přepychu a má moc.

V divadle jsme někdo jiný. Jako herci, ale také jako diváci, kteří se nechávají okouzlovat a žijí s postavami na jevišti. Divadlo je skutečně pozoruhodný svět.“ Ovšem v knize Divadlo, divadlo! nenajdeme jevištní hry v obvyklém slova smyslu, jsou to nedlouhé pódiové provokace, plné hravosti, nonsensu i podtextového vybídnutí čtenáře (diváka): Vždyť by sis něco podobného mohl sestrojít sám.

Ty tři klauniády zde k medailónu, věnovanému Josefu Guggenmosovi, připojuji.

„Co mě pohnulo k tomu, že už léta píšu především pro děti, je zejména moje nedůvěra k nabubřelým formulím a radost z toho, když mohu převádět věci na nejjednoduššího jmenovatele,“ řekl v dialogu s redaktorem časopisu Jugend + Literatur z října 1969.

Alespoň jedna drobná ukázka, byť prozaická, jako důkaz:

Velká zlost

Jeden mravenec se zlobil na dub. Kdykoli vlek domů jedlovou jehličku, stál mu dub v cestě. Pokaždé musel dub obcházet. Bylo mu to líto! A už toho měl dost! Takovou měl zlost. Mohl puknout vztekem (málem začal s brekem).

Mravenec křičel: „Jdi pryč!“

Ale dub, tlustý starý dub, stál, jako tu stál už sto let. Neuhnul ani o centimetr.

„Dávám ti čtyřadvacet hodin na rozmyšlenou!“ křičel mravenec. „Zítra v tuto dobu sem zase přijdu. A jestli tu budeš pořád stát, pak – dej si pozor! – se o tebe opřu a skácím tě. Bude to rána jako z děla!“

Tak zítra v tuto dobu tam půjdeme a podíváme se, jak to dělá.

„Vlastně píšu pro sebe,“ svěřil se Guggenmos Gelbergovi (v časopise 1000 + 1 Buch v dubnu 1992). „Když přitom obvykle vzejde něco, co je určeno dětem, musí to souviset s mým vnitřním naladěním. Samozřejmě si v průběhu práce občas uvědomuji, že to, co tu vzniká, by také mohlo být něco pro děti... Někdy vznikne taková básnička v jednom zátahu, v jedné hodině nebo ve dvou či třech hodinách. Často ovšem je to tak, že s prvním rozletem nevystačím. Pak nechám náčrtek prostě ležet. Když se k němu pak na druhý den vrátím s čerstvou myslí, mohu se lehčeji dostat z koleje, na které jsem uvízl, a najít řešení.“

Před několika lety (přesně 25. září 2003) odešel do pohádkového (nebo divadelního?) nebe. Kam jinam?

Z. K. Slabý